

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הר"ח ת"ר משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סוכ"ב 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 939

מסכת בבא בתרא קי"ט - קכ"ה ♦ נגעים ו', ה' - ז', א'

בס"ד, כ"ה אייר תשע"ז

השבוע בגליון

- למי שייכים המקומות החדשים ב"מזרח" שהורחב
- גורל - תוקפו ההלכתי, וטעות בחלוקת ירושה שהתגלתה אחר 40 שנה
- פעולתן של גורל ללא אורים ותומים
- חלוקת חפצי הירושה העתיקים

- סעודת מצווה לרגל סיום מסכת בתשעת הימים
- הראויים להשתתף בסעודת סיום
- מעמד מיוחד לתומכי התורה
- הפתרון המבריק של האמרי אמת זצ"ל
- ההבדל בין תענית בכורות לשאר הצומות

דבר העורך

גדולי ישראל וחיבתם לתורה הקדושה

הימים, ימי ספירת העומר. זה לא מכבר חגגנו את חג הפסח, בו יצאנו ממצרים לקראת קבלת התורה, ואנו מתכוננים לקבל את חג השבועות, חג מתן תורתנו, בו זכינו לקבלה.

מתנה זו אינה מתנת חנם. היא אינה מונחת בקופסה, אלא יש להתאמץ כדי להשיגה. את הפסוק (משל, יד/ו) "לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר", מפרש רש"י: "לב יודע מרת נפשו - טרחו ויגיעו שעמל בתורה. לפיכך, בשמחתו לא יתערב זר - כשיקבל שכרו לעתיד". איש איש ועמלו, טרחתו, התאמצותו, שקידתו, התמדתו ודבקו בתורה הקדושה. מרת נפשו. הקשיים, האילוצים, העכבות, הטרדות - הכל נכנס בחשבון. לב יודע מרת נפשו. רק האדם עצמו יודע עד כמה היה עליו להשקיע בלימוד התורה, עיתים בא הדבר לידי ביטוי בקושי להתרכז בעת השיעור נוכח מהמורות החיים, ופעמים מתבטאים מאמציו בהבנת סוגייה שמושגיה אינם נהירים לו. הכל גלוי וידוע, ובשמחתו לא יתערב זר.

חשוב לשנן ולדעת, כי כל לומדי התורה באשר הם, גדולים וקטנים כאחד, אינם משיגים את מעלתם בתורה ללא עמל. ידועים ומפורסמים הם מעשיהם של גדולי ישראל, אשר באישון ליל השרו את רגליהם היחפות במים צוננים, כדי להפיג שינה מעופפיהם. היו שהתאמצו להתרכז בדברי התורה, עד שדמם הלם בראשם והם נאלצו לכרוך מגבת לחה למצחם, והיו והיו.

מדוע הם נהגו כן? הם חשו בכל מאודם, כי התורה הקדושה היא הדבר היקר מכל. היא ואין בלתה. משכך, ברור כי כל מאמץ, עמל ויגיעה הפכו עבורם לתענוג רוחני מאין כמוהו.

ברשותנו מכתב מאת אחד מתלמידי של הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, פוסק וראש ישיבת פינסק קרלין בירושלים, ובו מעשה מאלף על זקנו, הגה"צ רבי אברהם אבלי קוסובסקי זצ"ל, ממנו ניתן ללמוד על חיבתם העצומה של גדולי ישראל לתורה הקדושה.

דף קכ"א/ב יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה

סעודת מצווה לרגל סיום מסכת בתשעת הימים

בתחילת חודש אב נמנעים, עדה עדה לפי מנהגיה, מאכילת בשר ומשתיית יין, משום צער החורבן. אולם, המשתתף בסעודת סיום מסכת רשאי לאכול בשר ולשתות יין, שהרי הוא נהנה מסעודת מצווה, שמותר לערכה גם בתקופה זו. סוגייתנו מהווה את אחד המקורות לכך, כלהלן. בעל הנימוקי יוסף מצטט את דברי גמרתנו, שיום ט"ו באב נקבע לשמחה משום שבו ביום סיימו לכרות את העצים לבית המקדש. כיצד, בעל הנימוקי יוסף עוסק בפירושו על הרי"ף בנושאים בעלי השלכה הלכתית בלבד, ומכל מקום הוא מצטט גמרא זו העוסקת בדבר שנהג בתקופת בית המקדש, משום שמכאן יש ללמוד "שהוא מנהג לשמוח בענין מצווה, עד שכשהשלימה עושין שמחה ומשתה ויום טוב". ואכן כתב הרמ"א (שולחן ערוך יו"ד סי' רמ"ו סעי' כ"ו), "כשמסיים מסכתא, מצוה לשמוח ולעשות סעודה, ונקראת סעודת מצוה". מקור נוסף להנהגה זו הוא דברי אב"י (שבת קיח/ב) אשר העיד על עצמו, כי בעת שראה תלמיד חכם שסיים מסכת, עשה יום טוב לתלמידיו. ה"ים של שלמה" (בבא קמא פ"ז סי' ל"ז) מציין את דביקותו הרבה של אב"י בתורה ואת שמחתו העצומה בלומדיה, עד שלמרות סבלו הרב ממחלת מעיים חמורה שלקה בה, ערך סעודות מפוארות למסיימי מסכת.

הראויים להשתתף בסעודת סיום: בעל ים של שלמה גם מוסיף, כי מהנהגתו של אב"י נלמד, שמצווה לשמוח עם מסיימי מסכת, והמשתתף בסעודה הנערכת לכבוד הסיום, אף שהוא עצמו לא סיים את המסכת, נחשב לו הדבר כסעודת מצווה. אכן, הש"ך (יו"ד סי' רמ"ו סעי' כ"ו) מציין את הנהגתו של מהר"ם מינץ, לצרף את בעלי הבתים לסיומים שנחוגו בישיבתו.

האם גם בתשעת הימים שבין ר"ח אב לתשעה באב רשאי אדם לאכול בשר בסעודת סיום, למרות שהוא עצמו לא סיים את המסכת? לדעת המגן אברהם, (או"ח סי' תקנ"א ס"ק ל"ה) אותם אנשים אשר גם בשאר ימות השנה מוזמנים לסעוד בסיומים, רשאים להשתתף בהם גם כאשר הם נערכים בתשעת הימים.

מעמד מיוחד לתומכי התורה: רבי יעקב עמדין הורה, כי מלבד הלומדים שסיימו את המסכת וגבאי בית הכנסת, אין לזמן איש לסעודת המצווה הנערכת בתשעת הימים, מלבד את תומכי התורה. רק הם, למרות שלא סיימו בעצמם את המסכת, רשאים להשתתף בסעודת הסיום. הם, המחזיקים והתומכים בתורה, גם זכאים לשמוח עמה (ביאור הלכה תקנ"א סעי' י').

ומה דינו של סיום לימוד חומש? כל מעשה מצווה, אומר רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קנ"ז) ולפניו רבי שלמה קלוגר זצ"ל (שו"ת האלף לך שלמה סי' שפ"ו), הנמשך

צעילוי נשמת

מרת **לאה עמאר** ע"ה
בת רחל ע"ה
נלב"ע כ"ו באייר תש"ע
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **חנה פייגא גרוס** ע"ה
בת הר"ד יקותיאל יהודה נוימן זצ"ל
נלב"ע כ"ט באייר תשנ"ה
מרת **יוטא ביילא לוינגר** ע"ה
בת הר"ר צבי פרידמן זצ"ל נלב"ע כ"ט באייר תש"ן
תנצב"ה
הונצחו ע"י ר' שלום גרוס ה"י ורעייתו מרת **פנינה פרל** תח"ל לבית לוינגר - פתח תקוה

צעילוי נשמת

הר"ר **רפאל חוזינוב** ז"ל
ב"ר אשר ז"ל
ומרת מלכה ע"ה
נלב"ע כ"ז באייר תשס"ד
תנצב"ה

על פני זמן, יש לעשות משתה בסיומו. לכן, גם המסיים ללמוד את התנ"ך בלימוד עיוני המלווה בפירושו של אחד מרבותינו המקובלים אשר מפיהם אנו חיים, נחשבת סעודתו לסעודת מצווה, שהרי שמחתו אמיתית היא וראויה. לגבי לימוד משניות, הכל מסכימים כי סעודה הנערכת לסיום לימוד של סדר משניות נחשבת לסעודת מצווה (שו"ת פני מבין סי' ק"ג). אלא, שנחלקו הדעות לגבי סיום משניות של מסכת אחת בלבד, אם לימודה בעיון בלבד מחשיב את הסעודה הנערכת לרגל סיומה כסעודת מצווה (שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' צ"ט, שו"ת פרי השדה ח"ג סי' צ"א), או שמא, גם לימוד בהבנה בסיסית די בו כדי להחשיבה לסעודת מצווה (תש" אפרקסא דעניא, ח"א סי' קנ"ד א"ת ג').

רבי שלמה כהן מוילנא מביא בספרו (בניין שלמה סי' נ"ט) חידוד נאה לכך שגם סעודה הנערכת לכבוד סיום לימוד מסכת משניות נחשבת לסעודת מצווה. הגמרא (בבא בתרא קמ"ב) דורשת: "כל ימי עני רעים - זה בעל גמרא, וטוב לב משתה תמיד - זה בעל משנה". מבאר רבי שלמה כהן, שהלומד גמרא, ימיו רעים, כי זמן רב חולף עד שהוא מסיים מסכת וזוכה לסעודת מצווה. לא כן הלומד משניות, הוא נמצא תדיר במשתה, שהרי בכל יום ויום הוא יכול לסיים מסכת...

הפתרון המבריק של האמרי אמת זצ"ל: כאשר עוסקים בנושא זה, לא ניתן להתעלם מהברקתו הגאונית של האדמו"ר מגור, בעל האמרי אמת זצ"ל, על הסתירה החמורה בדברי הרמ"א שהכל מתקשים בה. בחלק אורח חיים סימן תקנ"א סעי' י' מונה הרמ"א את סעודות המצווה בהן מותר לאכול בשר ולשתות יין בתשעת הימים וביניהן סעודת אירוסין. מי אשר למד סימן זה מראשיתו, פוקח את עיניו בתמהון, שכן, בסעיף ב' פוסק השולחן ערוך והרמ"א אינו חולק על כך: **"ואין עושין סעודת אירוסין" בתשעת הימים!** נושאי כליו התאמצו למצוא פתרון לסתירה חמורה זו (עיי' באר הגולה ומגן אברהם שם). אך הרבי מגור זצ"ל הבהיר, כי לא קשה מאומה. במקור, כך אמר, כתב הרמ"א שסעודת מצווה היא "מילה, פדיון הבן וסיום מסכת וס"א", היינו, ספרים אחרים. כלומר, גם סעודה הנערכת לכבוד סיום לימוד של ספרים אחרים נחשבת כסעודת מצווה. לימים, המדפיס, בחכמתו הרבה פיענח את ראשי התיבות הללו באופן מוטעה וכתב **סעודת אירוסין**.

ההבדל בין תענית בכורות לשאר הצומות: נושא זה של סעודות סיום, רחב הוא ואי אפשר להקיף את כולו במאמר אחד, אך טרם סיום נציין חילוק יפה שנאמר על ידי הגאון בעל ארץ צבי (סי' ע"ט) בתשובה לשאלה מדוע בכור המשתתף בסעודת סיום מסכת בערב פסח רשאי להמשיך לאכול כל היום, ואינו צריך לצום בשארית היום, ואילו אדם ששגה ואכל דבר מה ביתר התעניות, אינו רשאי להמשיך לאכול באותו היום?

ענה הגאון, קיים חילוק עקרוני בין תענית בכורות לשאר תעניות. כל תענית מורכבת משני חלקים: **א.** האיסור לאכול. **ב.** המצווה להתענות. לפיכך, אדם ששגה ואכל ביום צום, אף שבכך הפסיד את מצוות התענית, מכל מקום, אין הוא רשאי להמשיך לאכול, מחמת האיסור לאכול ביום זה. אך בתענית בכורות אין איסור לאכול, אלא מצווה להתענות בלבד. מעתה, בכור שאכל דבר מה כבר הפסיד את מצוותו ושוב אין כל עילה לכך שיצום במשך היום... (עיי' שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' מ"ה שדחה את דבריו).

לבסוף, ראוי לציין את דברי המשנה ברורה (סי' תקנ"א ס"ק ע"ג), שבימים אלו אין לערוך סיומים מתוך כוונה תחילה, אלא מי שזכה לסיים מסכת בימים אלו, רשאי לאכול בשר ולשתות יין בסעודת המצווה שתיערך לרגל השמחה הגדולה שנפלה בחלקו.

דף קכ"ב/א לא נתחלקה אלא לכספים

למי שייכים המקומות החדשים ב"מזרח" שהורחב

באחת מעיירות הונגריה נערכו שיפוצים נרחבים בבניין בית הכנסת. הגבאים, אשר זה תקופה ארוכה ביקשו לשכן מכובדים נוספים ב"מזרח" הצר מהכיל, ניצלו את ההזדמנות והרחיבוהו, כך שמכל צד של ארון הקודש נוספו שלושה מקומות ישיבה על ששת המקומות שהיו שם לפני ההרחבה. אם חשבו הגבאים כי מעתה השלום והשלווה ישררו בעירם, התברר להם כי טעות בידיהם, וכי הרחבת ה"מזרח" גררה עמה ויכוחים מרים.

הכל הסכימו, כי ששת המכובדים אשר ישבו בסמוך לארון הקודש לפני ההרחבה, שלושה מהם מצד ימין ושלושה מצד שמאל, ישארו על מקומותיהם. אלא, שהיו שטענו, כי המכובדים אשר ישבו מאז ומקדם בשלושת המקומות הקיצוניים מכל צד של ארון הקודש, צריכים להשאר במקומות הקיצוניים, ולאפשר ליושבי ה"מזרח" החדשים, להתיישב בשלושת המקומות האמצעיים, המכובדים יותר. לעומת זאת, היו שטענו לזכות הוותיקים, כי אין הם צריכים לזוז ממקומם ויהי

הגאון רבי אברהם אבלי קוסובסקי זצ"ל שימש כראב"ד בבית דינו של הגאון רבי יהושע מקוטנא זצ"ל, בעל "זית רענן", בירושלים, ונודע כגאון חריף ובקיא בכל מכמני התורה.

בן קטן הלה לרבי אברהם אבלי, ושמו יהושע, שלימים התפרסם כמחבר סדרת ספרי "הקונקורדנציה". בהיותו בן עשר, ניגש יהושע לאביו לאחר תפילת שחרית, ושאלה תמימה בפיו: "אבא, כמה פעמים מוזכר בש"ס שמו של אביי?" **מספר** הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל: "לאחר שהאב שמע שאלה זו, שנשאלה בתיממות על ידי בנו הקטן, הוא לא הלך לביתו לסעוד פת שחרית. פניו התלהטו כשלהבת, והחל לצעוד במהירות לכל אורך בית הכנסת, מדרום לצפון וחזר חלילה. כך המשיך בהליכתו אחוז שרעפים, מוחו צלל למים עמוקים בתורה הקדושה, הארוכה מיני ארץ והרחבה מיני ים. לפתע, התייצב רבי אברהם אבלי על מקומו, קרא לבנו מחמדו ואמר לו: כך וכך פעמים מוזכר שם אביי בש"ס... וחזר לביתו לסעוד את ליבו.

יהושע, הילד, נותר בבית הכנסת. **היה** עליו להשלים את המשמיה. הוא הוציא מחברת ועפרון מאמתחתו, שלף את מסכת "ברכות" מארון הספרים, והחל לחפש בין דפי הגמרא את השם אביי... הוא ביקש לבדוק אם אביו צודק...

השעות נקפו, ושעת בין הערביים הגיעה. מתפללים נכנסו לבית הכנסת לתפילת מנחה, והוא עדיין עם העיפרון בידו רכון על המחברת. עוד אביי, עוד אביי, הנה, עוד מעט יגמור...

לפתע, נכנס לבית הכנסת ה"שרף מבריסק", הלא הוא הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל, ונוכח בילד המתעסק עם כרכי התלמוד הבבלי, רוכן, סופר ורושם. באותם ימים ש"ס שלם היה יקר המציאות. כאשר יהודי אמיד נדב ש"ס לבית מדרשו, היו עורכים סעודה חגיגית מלווה בכלי זמר, כדי לציין את המאורע החשוב והמיוחד. והנה, ילד קטן מתעסק לו עם כרכים יקרים אלו ומבלה אותם.

הביט ה"שרף מבריסק" בילד הקטן, שהזדרז להצטדק ולהסביר את פשר מעשיו. מהבוקר הוא סופר כמה פעמים מוזכר אביי בש"ס, כדי לראות אם אביו צודק...

משמע הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל את המספר שנקב בו אבי הילד, התיישב על מקומו והרהר עמוקות. לאחר זמן מה הפטיר הגאון: "דיין טאטע האט גיטראפן פונקט אויף א האר" - "אביך קלע אל השערה".

והוא, הילד, שמע ו... המשיך לספור. **ילדי**, פנה אליו ה"שרף מבריסק", הלא אמרתי לך שאביך צודק. **אם** לאבי לא האמנתי...

נוכח הגר"ל דיסקין זצ"ל כי הילד לא יניח לספרי התלמוד כל עוד לא יווכח במו עיניו את צדקת תשובת אביו. התיישב, איפוא, הגאון לידו והציע לו רעיון: "בחר לך פרק כלשהו בים התלמוד, ואומר לך כמה פעמים מוזכר בו שמו של אביי, לאחר מכן תבדוק את נכונות תשובתי, ואם יוכחו דברי תוכל להניח, כי כך הם פני הדברים לגבי דברי דברי אביך בכל הש"ס...

הילד נקב בשם פרק מסויים, וכעבור שניות אחדות מסר לו ה"שרף מבריסק" את מספר הפעמים המדויק של שם אביי המוזכר בפרק זה. לאחר שהילד בדק ומצא כי הדברים נכונים, באה המנוחה לנפשו, והספרים זכו לשוב לארון.

שולח הסיפור מסיים, כי ממנו ניתן לעמוד על הבקאות ועל הגאונות שהיתה מצויה בין הגאונים בדורות הקדומים, והדבר מהווה חידוש, דרבון, עידוד וסימון דרך לכל אחד ואחד מאיתנו - הרהר גבוה, אבל יש דרך לעלות לפסגות!

אנו גם התרשמנו מן העובדה, כי האב הדגול השכיל לנווט את יחסי הרעות, השעשוע והקירבה בינו לבין בנו לדברים שיש בהם כדי לקרב את בנו לתורה הקדושה ולחבבה עליו. גדלותו של האב בתורה לא מנעה ממנו לספק את צרכיו של ילדו, ובבד בבד הוא כרך זאת בעיסוקים סביב לימוד התורה.

בקשר למעשה זה מעניין לציין את המסופר על המהרש"ם, כי ביום ל"ג בעומר הוא נכנס לבית דינו וביקש מאחד הדיינים לשנות בעל-פה את כל אמרותיו של רבי שמעון בר יוחאי המובאות בתלמוד.

הדיין החל במשימה ולאחר כמחצית השעה הפסיקו המהרש"ם: "חדל, חדל, כבר דילגת על שלושים ושלוש ציטטות והלכות שנאמרו בשמו..." על ימי ספירת העומר אומר הרמח"ל בספרו "דרך ה'": "מקבל כל אחד משמים כוחות מחודשים להשגת חלקו בתורה", ואין ראוי מתקופה זו להגברת החשק ללימוד התורה הקדושה ולהוספת פעלים בתורה.

יתן ה' בלבנו את התבונה לנצל את הימים הקדושים הללו, ולהפיק מהם את המירב.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קיט/ב אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה

העיתוי הנכון לפרסום יום ההולדת

יהודי וילנאי נכבד פנה אל ר' שלמה זלמן מוילנא, תלמידו המובהק של הגר"א, כשמצוקתו ניכרת על פניו. ב"ה, הוא זכה להשיא את בנו היקר לבת טובים, אך לאחר החתונה התברר לו להפתעתו, שהכלה מבוגרת מבעלה בעשר שנים... "איני יכול לשאת זאת", הפטיר.

ניחמו ר' שלמה זלמן: במסכת בבא בתרא מבואר, שהכתוב מנה את בנות צלפחד לפי סדר חכמתן, מלבד בפרשת מסעי, אשר בה הן נימנו לפי סדר לידתן. זאת מדוע? שאל ר' שלמה זלמן, והשיב: הרי בנות צלפחד נישאו בגיל מבוגר, הצעירה שבהן עברה את גיל ארבעים. לפיכך, לפני נישואיהן מנו אותן לפי חכמתן, לפי שלא אבו להזכיר את גילן. אך בפרשת מסעי, אחר שנאמר "ותהיינה..." לבני דודיהן לנשים", שוב אין הדבר נורא כל כך אם גילן יוודע ברבים... (על התורה ח"ד עמ' תס"ד).

דף קכ/א וכאן דרך חכמתן

ריחיים בצווארו ויעסוק בתורה?

רבי שאול מאמסטרדם נתברך באשה חכמנית ולמדנית, שכבר בנעוריה התפרסמה בידיעותיה המופלגות בתורה. פעם נשאלה הרבנית, מפני מה בכל המקרא נימנו בנות צלפחד לפי חכמתן, מלבד בפרשת מסעי, בה הן נימנו לפי גילן.

השיבה הרבנית: על בשרי למדתי. כל עוד לא הוטל עלי עול הבית, למדתי והוספתי חכמה. עכשיו שנישאתי, אף מה שלמדתי הולך ופורח מזכרוני. לפיכך, בנות צלפחד נימנו לפני נישואיהן לפי חכמתן, שהרי חכמניות היו. ברם, לאחר נישואיהן, כבר מנו אותן לפי סדר לידתן... (נרות שבת פ' מסעי).

דף קקג/א חרבי זו תפילה שקשתי זו בקשה

הקשת הבוקעת

אומרים בשם החתם סופר, על הבקשה בסוף התפילה: "עשה למען שמך, עשה למען ימינך, עשה למען תורתך, עשה למען קדושתך" - ראשי תיבות "קשתי". על זה נאמר "את קשתי נתתי בענן", היינו: מאחר שכתוב (איכה ג/מד) "סכתה בענן לך מעבור תפלה", הרי שקשתי זו בוקעת את הענן, היינו: את המסך המבדיל בינה לקב"ה.

מה. אין זה מעניינם העובדה שהנהלת בית הכנסת הוסיפה, שיפצה והרחיבה את בית הכנסת, הם על מקומם הוותיק, אשר עליו כבר ישבו אבותיהם ואבות אבותיהם, ימשיכו להתפלל ברגש ובכוונה. ואילו המכובדים ה"חדשים" יתפסו את המקומות הצדדיים אשר הנהלת בית הכנסת הוסיפה. רב הקהילה שנקלע לסבך הטענות, החליט לפנות אל גדול הדור, ה"חתם סופר" זצ"ל אשר נענה להשיב "בענין הלז שנסתבכו בו הציבור" (שו"ת חתם סופר או"ח סי' כ"ט).

צודקים, אבל צריכים לשלם: איש מן המתווכחים לא צפה את תשובת החתם סופר. צודקים כל המכובדים הוותיקים, פסק, מקומוותיהם קנויים להם מאז ומקדם ואין להזיזם מהם. אלא, שעל ששת המכובדים הוותיקים שישבו עד כה במקומות הצדדיים, לשלם ממון לקופת בית הכנסת על השבחת ערך מקומם, שהרי בעקבות הרחבת ה"מזרח" עלה מאד ערך מקומוותיהם. שכן, בעבר מקומוות אלו היו שוליים ועתה - מרכזיים ומכובדים. ה"חתם סופר" סומך את דבריו על פסקו של המגן אברהם (או"ח סי' ק"ט ס"ק ה', עיי"ש) ועל הרשב"ם בסוגייתנו, כלהלן.

בסוגייתנו אומר רבי אליעזר, כי שבט אשר נחלה יקרה נפלה בחלקו בעת חלוקת ארץ ישראל לשבטים, שילם תמורתה ממון לאלו אשר נחלה פחותה מזו עלתה בגורלם. ומהי נחלה יקרה? כותב הרשב"ם (ד"ה לקרובה ולרחוקה): "מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים, מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים. אחד - מפני שרחוק מבית המקדש..."

לכאורה, הרי בחירתה של ירושלים כמקום להקמת בית המקדש היתה ידיעה עלומה בתקופת כניסת בני ישראל לארץ, ורק בימי דוד המלך נתגלה הדבר (עיי' זבחים נד/ב ובתוס' עבודה זרה מה/א ד"ה "כל מקום"). ואם כן, מדוע השבטים שזכו בנחלה בסמוך לירושלים שילמו על כך לשבטים האחרים? על כרחנו, אומר ה"חתם סופר", אמנם בזמן חלוקת הארץ לא שילמו השבטים הקרובים לירושלים ממון לאחיהם, אך לאחר שנים רבות, כאשר ערך נחלתם עלה עקב קרבתו לירושלים הם שילמו ממון לאחיהם. כך גם יושבי ה"מזרח" הוותיקים צריכים לשלם ממון לקופת בית הכנסת על השבחת מקומוותיהם, למרות ישיבתם במקומות אלו גם לפני השיפוץ.

דף קכב/א ולא נתחלקה אלא בגורל... ולא נתחלקה אלא באורים ותומים

גורל - תוקפו ההלכתי, וטעות בחלוקת ירושה שהתגלתה אחר 40 שנה

סוגייתנו מספרת, שחלוקת הארץ נעשתה במשותף, על ידי אורים ותומים ועל ידי גורל. אלעזר הכהן עמד לבוש באורים ותומים, ויהושע וכל ישראל עמדו לפניו, ושתי קלפיות בתווך - באחת מהן היו שמות השבטים, וברעותה תחומי הנחלות העומדות לחלוקה לשבטים. תחילה היה אלעזר הכהן מכוון ברוח הקודש, היינו: היה שואל באורים ותומים ונענה, כי שבט פלוני ינחל נחלה פלונית ולאחר מכן היה יהושע מעלה שני פתקים בגורל, שכמובן, תאם לדברי הנבואה של אלעזר הכהן. לאחר מכן שוב לא נזקקו השבטים למעשה קניין בנחלתם, מאחר שהגורל שהוטל במעמד זה, הקנה להם את נחלתם.

פעולתו של גורל ללא אורים ותומים: האם יש בכוחו של גורל לבדו, שלא בנוכחות האורים והתומים, להקנות חפצים? רבותינו הראשונים נחלקו כיצד הכריעה סוגייתנו בשאלה זו. לדעת הרא"ש והטור (חו"מ סי' קע"ג, כפי שביארום הב"ח והגר"א שם) דווקא צירוף זה של גורל ואורים ותומים, יש בכוחו להקנות חפצים ולהעביר את בעלותם מאדם לרעהו. אולם, אין בכוחו של גורל רגיל להקנות חפץ, ולאחר הטלת הגורל עדיין זקוקים הזוכים בגורל לקנות את החפצים שעלו בגורלם. ברם, לדעת הרמב"ם (הל' שכנים פ"ב הל' י"א) ושאר הראשונים, גם גורל רגיל קונה מאליו את החפצים לזוכים בגורל, שכן, את מקום האורים והתומים, אשר יצרו גמירות דעת אצל המשתתפים בגורל, תופסת ההנאה המשותפת לכל המשתתפים בגורל, שהסכימו בלב אחד לחלוק את הנכס לפי גורל.

ערעור על תוצאות הגורל: מעתה, לדעת הרמב"ם אין אדם בעולם רשאי לערער על תוצאות הגורל, שהרי בעת הטלתו זכה המשתתף בו וקנה את החפץ שעלה בגורל. אולם, לדעת הרא"ש והטור, השותפים לגורל רשאים לערער עליו ולבטלו, כל עוד המשתתפים בגורל לא זכו בחפצים שעלו בגורלם. אין איפוא, הגורל, כי אם הסכמה של המשתתפים בו, שפלוני יזכה בנכס שעלה בגורלו, ואם טרם הזכיה בנכס הם הביעו התנגדות לכך שיזכה בו, אין הוא רשאי לזכות בו.

חלוקת חפצי הירושה העתיקים: במקרה מעניין, אשר הכה הדים בזמנו, באה מחלוקת הראשונים לידי ביטוי מעשי. היה זה כאשר יהודי, אספן של חפצים עתיקים שהיו ברשותם של גדולי ישראל, שבק חיים לכל חי. כשבאו ששת בניו לחלוק את הירושה, הוערכו כל נכסי הנפטר כלהלן: פריט

**"התחברתי
והרגשתי
את מתיקות
התורה"**

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

**מתחברים לשיעור
המרתק**

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגיילה

עתיק אחד, גביע כסף, מעזבונו של אחד מגדולי ישראל הקדמונים, הוערך בשווי של שישיית מכלל הירושה, **שוויים המשותף** של שני פריטים יקרים אחרים, אשר אחד מהם היה דומה מאד לפריט העתיק הקודם, אלא שהוא היה מעזבונו של אחד מגדולי ישראל המאוחרים יחסית - גם הוא הוערך כשישית מהירושה הכוללת, ואילו שאר חפציו ומטלטליו חולקו לארבעה חלקים שווים, אשר ערכו של כל אחד מהם נאמד גם הוא בשישית מן הירושה.

הטעות הגדולה: לאחר הערכת הנכסים כדלעיל, הטילו ששת האחים גורל, ולפיו נקבעה זכייתו של כל אחד מן היורשים. ראובן זכה בגביע הכסף העתיק. שמעון אחיו זכה בשני גביעי הכסף, וארבעת האחים הנוספים זכו ביתר חלקי הירושה. לאחר שנים רבות התגלתה הטעות הגדולה. התברר, כי שני החפצים הדומים מאד זה לזה, שההבדל בערכם נבע מגילם השונה, התחלפו, וכי טעות זו גרמה לכך, שראובן אשר עלה בגורלו הגביע העתיק יותר, קיבל לידיו את הפריט החדש יחסית, בעוד שאחיו שמעון, הזוכה השני, קיבל את הפריט העתיק והיקר, יחד עם הפריט הנוסף שצורף אליו טרם עריכת הגורל...

בני המשפחה פנו לגדולי תורה ושאלתם בניהם: אם רשאי ראובן לכפות על שמעון להחליף עמו את החפצים, בהתאם לגורל שהוטל ביניהם, או שמא מותר לשמעון לתבוע עריכת גורל חדש או חלוקה אחרת.

אחיינו של בעל השואל ומשיב, מהר"י הלוי, בן גיסו רבי מרדכי זאב, דן בדבר בספרו (שו"ת מהר"י הלוי איטינגא ח"ב סי' פ"ד), ולמעשה תלוי נושא זה במחלוקת שהוזכרה לעיל (מובא בשולחן ערוך חו"מ סי' קע"ג סעי' ב') אם גורל קונה מאליו, או שיש צורך במעשה קניין נוסף. כאמור, לדעת רוב הפוסקים הגורל קונה מאליו, ולפיכך, כאשר עלה הפריט העתיק בגורל ראובן הוא זכה בו מיד. נמצא, איפוא, שההחלפה מוטעית מיסודה, ועל שמעון להחזירו מיד לראובן ולקבל לידיו את הפריט החדש ממנו. אולם, לדעת הרא"ש והטור, שהגורל אינו קונה כלל אלא מסייע בחלוקה, אזי כל עוד שלא נעשה קניין בנכסים שעמדו לגורל, זכאים היורשים שעדיין לא זכו, ראובן ושמעון במקרה זה, לערער על החלוקה ולדרוש ביצוע שינויים וכדומה. נמצא, שאף על פי שארבעת היורשים האחרים כבר זכו בחלקיהם, מכיון שכל אחד מהם עשה מעשה קניין בנכס שעלה בגורלו, עדיין רשאים שני היורשים הראשונים, שחלוקתם עדיין איננה תקפה, לדרוש חלוקה אחרת. להלכה פוסק מהרי"א הלוי כדעת רוב הפוסקים [ואף מבאר שאין הירוש השני יכול לומר "קים ליי" כהרא"ש והטור, מכיון שהוא כתופס בטעות שאין זה כמוחזק אלא הולכים אחר הרוב עיי"ש].

**חוויה רוחנית
מרגשת**

**ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא**

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

